

ELADA LIGIMESE SUHTES KAASATUNDVALT

TARMO KULMAR

EESTI AKADEEMILISE ORIENTAALSELTSI PRESIDENT

Tema Pühadus XIV dalai-laama Tendzin Gyatso kuulub kahtlemata tänapäeva maailma autoriteetsemate inimeste hulka. Tiibeti budistliku traditsiooni järgi on ta boddhisattva Avalokitešvara maine kehastus. Ise on ta enda kohta ütelnud, et ta on vaid lihtne munk. Ent tema sõna maksab ja teda jälgivad isegi need totalitaarriikide juhid, kes teda tülikaks peavad.

XIV dalai-laama oli sunnitud pärast Tiibeti annekteerimist kommunistliku Hiina poolt asuma tiibetlaste eksiilühiskonda üles ehitama Põhja-Indias Dharamsalas. Ta on suutnud küll raudeesriide tagant pääsenud tiibeti rahva vaimueliidi edukalt tänapäeva muutuvasse maailma integreerida, kuid tema kui eksiilvalitsuse juhi põhi-eesmärke – taastada iseseisev Tiibeti riik oma põlisel kodumaal – on paraku veel saavutamata. Loodetavasti see tal tulevikus ka õnnestub. Ka meie toetus on siin tere- tulnud. Laulva revolutsiooni aegadel toetas dalai-laama Baltimaade iseseisvuse taastamise taotlusi. On lausa meie aukohus, et Eesti vastaks Tiibetile samaga.

Vaimse õpetajana on Tema Pühadus teinud ära hiigla-

suure ja tänuväärse töö. Ta on muidugi budistidele tõeline õpetaja ja hingekarjane, ent ta on ka oma paljudel reisidel peetud kõnedega lähendanud maailma rahvastele Buddha õpetuse humanistlikke väärtusi, ta on oma tagasihoidlikul, ent kirkal moel suutnud inimestele anda sisemist kindlustunnet ja aidanud suurel määral rahvastevahelist rahumeelset suhtlust edendada. Tolerantsuse eeskujuna, kristlaste ja budistide koostöö arendajana võib XIV dalai-laamat pidada lausa oikumeenilise liikumise sümboliks. Tunnustatud õpetajana ja õpetlasena on Tema Pühadus valitud paljude maailma kuulsate ülikoolide audoktoriks. Maailma riikide ja suurel religioonide liidrid, olgu siis USA erinevad presidendid või Rooma paavst, on dalai-laamaga sageli kohtunud.

Äsjavabanenud Eesti võõrustas Tema Pühadust esmakordselt 1991. aasta sügisel. Siis kohtumisi meie riigijuhtidega aset ei leidnud. Seda suurema vaimustusega tervitas dalai-laamat eesti rahvas ja Tartu Ülikooli pere ning Tema Pühadus on seda rõõmuga korduvalt meenutanud. Eestil oli õnn kohtuda XIV dalai-laamaga uuesti käesoleva aasta juunis, seekord olid küllakutsujateks Riigikogu Tiibeti toetusgrupp ja Tartu Ülikool. Nüüd toimus ka juba kohtumine EV peaministriga; ootuspäraselt olid rõõmsaid inimesi tulvil Tallinna Raekoja plats ja TÜ aula. Sõbralikud sõnad ja ootamatu terekäsi lausa tänaval sellelt heatahtlikult naeratavalt tumepunases mungarüüs mehelt tegi õnnelikuks sadu inimesi. Dalai-laamat meenutavad ka 1991. aasta Otepää kirikuaeda ja 2001. aasta koos üliõpilastega korporatsioon Sakala maja aeda istutatud tammepuud.

Eesti keeles on Tema Pühaduselt XIV dalai-laamalt ilmunud juba kolm raamatut. "Vabadus paguluses"¹ on

¹ Tema Pühadus XIV dalai-laama, *Vabadus paguluses*. Tõlkinud Kai Vassiljeva. Linnart Mälli järelsõna. (Tartu, Elmatar, 1999). 240 lk.

Tendzin Gyatso autobograafia. “Kunst olla õnnelik”² sisaldab dalai-laama ja tuntud ameerika psühhiaatri vestlusi kõiki inimesi huvitavate eksistentsiaalsete küsimuste üle. “Iidne tarkus, moodne maailm”³ räägib eetikast nüüdisaja maailmas.

20. juunil 2001 TÜ aulas peetud loengus esitab dalai-laama kokkuvõtlikult viimatinimetatud raamatu põhiseisukohad, kuigi struktuurilt need kaks teksti mõneti erinevad.

Raamat on jagatud kolme ossa. Esmalt tutvustab autor budistliku eetika alustõdesid, keskendudes sõltuvuslikule tekkimisele, tegelikkuse olemusele ja eesmärgi ümberseadmisele. “Esitaks, kuna kõigil meie tegudel on universaalne mõõde, potentsiaalne mõju teiste õnnele, on eetika vajalik vahend tagamaks, et me üksteisele halba ei teeks. Teiseks näitab see meile, et tõeline õnn seisneb sellistes hingeväärtustes nagu armastus ja kaastunne, kannatlikkus, sallivus, andestus jne, sest just need teevad õnnelikuks meid ja ka teisi”⁴, õpetab dalai-laama.

Teine peatükk on pühendatud üksikisiku eetikale. Autor eristab siin talitsetuse, vooruse ja kaastunde eetikat. Eraldi peatub ta eetika ja kannatuse vahekorra probleemil ning vahettegemise vajadusel. Viimase juures on tähtis seesmine distsipliin. Dalai-laama hoiatab põhjendatult: “Eetiline distsipliin on hädavajalik, sest see on vahendajaks meie endi õnneõiguse ja kõigi teiste samasuguse õiguse vahel. Loomulikult on alati neid, kes peavad oma õnne nii nii oluliseks, et teiste valu ei tähenda neile

² Tema Pühadus dalai-laama ja Howard C. Cutler, *Kunst olla õnnelik*. Tõlkinud M. Hallistvee. (Tallinn, K-kirjastus, 2000). 282 lk.

³ Tema Pühadus dalai-laama, *Iidne tarkus, moodne maailm. Uue aastatuhande eetika*. Tõlkinud Kai Vassiljeva. Linnart Mälli saatesõna. (Tartu, Elmatar, 2001). 143 lk.

⁴ *Ibid*, 44.

midagi. Ent see on lühinägelik. Kellelegi pole tegelikult kasulik teistele halba teha. Milline ka poleks kellelegi teise arvel saadud kohene eelis, on see paratamatult üksnes ajutine.”⁵

Kolmandaks keskendub dalai-laama eetika tähtsusele ja tähendusele ühiskonnas. On olemas universaalne vastutustunne ja eri tasandi kohustused, mille seas olulisemaid on rahu tagamine maailmas ja suund desarmeerimisele, mille eest peavad hoolt kandma need, kelle tegevusest see sõltub. Kuid ka muud kohustused paljudes valdkondades, mille seas Tema Pühadus eristab haridust, meediat, looduskeskkonda, poliitikat ja majandust, ei ole sugugi vähem tähtsad. Autor vaatleb ka religiooni osa tänapäeva maailmas ja tõdeb: “Kokkuvõttes on tähtis meeles pidada, et religiooni eesmärk ongi levitada armastust ja kaastunnet, kannatlikkust, sallivust, alandlikkust, andestust jne. Kui me neid omadusi ei arenda, ei ole usuvahetusest mingit kasu. Samuti ei anna omaenda usu tuline pooldamine meile midagi, kui me jätame need omadused oma igapäevaellu rakendamata. Niisugune usklik pole parem surevast haigest, kes loeb meditsiinilisi traktaate, ent ei ravi end ettekirjutatud viisil.”⁶

Kõigest sellest rääkis dalai-laama lihtsalt ja arusaadavalt TÜ aulasse kogunenud üliõpilastele ja õppejõududele. Eriti tähtsaks pidas ta ühise vastutustunde äratamist inimkonna saatuse eest, samuti seda, et noor inimene oma mõistust arendades ei unustaks ka hinge- ja haridust.

Budistlikes tekstides öeldakse mütopoeetiliselt, et kõige õnnelikumad on maailmad, kus ajastute jooksul ilmub tuhat budat. Parafraaserin: õnnelikud on maad,

⁵ *Ibid*, 91.

⁶ *Ibid*, 139.

mida Tema Pühadus XIV dalai-laama Tendzin Gyatso on külastanud korduvalt. Eestile on see õnn juba osaks langenud. Osakem ka kristlastena seda hinnata.